

Практичне заняття № 1

НЕОЛОГІЯ І НЕОГРАФІЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

План

1. Поняття «неологізм» у світлі сучасних лінгвістичних парадигм.
2. Основні етапи становлення і розвитку української неології.
3. Нові слова і їх типи в лексичній системі української мови.
4. Іншомовна лексика: чинники активізації.
5. Зміст понять «неологізм» та «оказіоналізм», їхні характерні ознаки.
6. Здобутки та втрати української неології.

Рекомендована література

1. Бойко О. Абетка повномасштабної війни: які слова ввійшли у вжиток і чому? *Читомо*. 17.06.2022. URL: <https://chytomo.com/abetka-povnomasshtabnoi-vijny-iaki-slova-vviihly-v-uzhytok-i-chomu/>.
2. Ємчура Н. Теоретичні засади визначення неологізмів у сучасному слов'янському мовознавстві. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур: Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*: Спеціальний випуск. Київ, 2010. С. 33–40.
3. Колоїз Ж. До питання про диференціацію основних понять неології. *Вісник Запорізького національного університету* зб. наук. пр. Серія: Філологічні науки. 2002. № 3. С.78–83.
4. Колоїз Ж. Українська неологія: здобутки і перспективи. *Наукові праці*: науково-методичний журнал. Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. Вип. 92 : Філологія. Мовознавство. Т. 105. С. 56–61.
5. Косович О. В. До питання про суть неологізму в сучасній лінгвістиці. *Записки з романо-германської філології*. 2012. Вип. 2. С. 71–79.
6. Мазурик Д. Нові джерела українського мовотворення. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. 2016. Вип. 63. С. 317–320.
7. Стишов О. Основні тенденції розвитку лексичного складу української мови початку ХХІ століття. *Вісник Запорізького національного університету*: зб. наук. пр. Серія: Філологічні науки. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2198/1/STYSCHOV_ZNP2_GI.pdf.
8. Стишов О. Тематичні групи термінів-неологізмів в сучасному українськомовному медіадискурсі. *Наукова термінологія нового століття: теоретичні і практичні виміри*: зб. наук. пр. 2016. С. 102–106. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/16497/11/Stichov_konf_2016_IF.pdf.
9. Турчак О. Оказіоналізми як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Українська мова*. 2004. № 2. С. 47–55.

Питання для самоконтролю

1. Коли зародилася українська неологія? Які головні причини її виникнення?
2. Які типи неологізмів Вам відомі?
3. Яка наука називається неографією?
4. На які групи поділяються okazіональні слова?

6. Як вплинула війна на розвиток української неології після 2014 р.?

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте, як цифровізація та соцмережі вплинули на оновлення українського словника у 2020–2025 рр. (наведіть приклади щонайменше 10 неологізмів).
2. Випишіть приклади неологізмів у мові сучасних мас-медіа.
3. Наведіть приклади сучасних індивідуально-авторських неологізмів.
4. Наведіть 5 okazіоналізмів з художньої літератури або медіа і поясніть, як створено нове слово (які словотвірні моделі чи стилістичні прийоми використовуються?).

Практичні заняття 2-3 ВИЗНАЧАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ В УКРАЇНІ

План

1. Проблеми становлення і розвитку юридичної лінгвістики.
2. Функції та завдання юридичної лінгвістики.
3. Лінгвістична експертиза тексту як наукова галузь.
4. Класифікації лінгвістичних експертиз тексту.
5. Типи лінгвістичних експертиз тексту.

Рекомендована література

1. Ажнюк Л. Лінгвістична експертиза як юридичний інструмент. *Магістеріум. Мовознавчі студії*. 2017. Вип. 66. С. 8-15.
2. Артикуца Н. Культура правотворчості і мова. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія»*. Серія : Юридичні науки. 2008. Т. 77. С. 44-50.
3. Гарбера І. Основи лінгвістичної експертизи тексту: навчально-методичний посібник. Вінниця, 2020. 220 с.
4. Гребенюк А. Правнича лінгвістика: поняття, мета, функції та завдання. *Вісник кримінального судочинства*. 2020. № 3-4. С. 160-167.
https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/Visnyk_Krim_Sud_3-4_20_231013_avt-160-167.pdf.
5. Литвин Т. В. Судово-лінгвістична експертиза усних повідомлень. *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ*. 2001. № 1. С. 268-272.
6. Прадід Ю. Юридична лінгвістика в Україні: здобутки і перспективи. *Мовознавство*. 2011. № 2. С. 31-37.
7. Рогова М., Лепеха Т. Типи лінгвістичних експертиз. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. / Ред. кол. Хаджинов І.В. та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. Т. 1. С 66-72.
8. Скорофатова А. Основи юридичної лінгвістики. Київ : Академвидав, 2020. 640 с.

9. Токарська А. Юридична лінгвістика: актуальність становлення і перспективи розвитку. *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 295-299.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення «юридична лінгвістика» – це...
2. У чому полягає зв'язок лінгвістичної експертизи та юриспруденції?
4. Яке поняття ширше: криміналістична лінгвістика чи лінгвістична експертиза. Чому?
5. Якими ознаками характеризується лінгвістична експертиза як жанр прикладної лінгвістики?
6. Чи можна здійснювати лінгвістичну експертизу усного мовлення, чи тільки письмового?
7. Чи можна здійснювати лінгвістичну експертизу імені, прізвища, географічних назв? Якщо так, то з якою метою? Наведіть конкретні приклади. Чи траплялися у вас такі випадки у житті?
8. Чому в Україні лінгвістична експертиза тексту розвинута дещо меншою мірою, ніж в інших країнах?
9. Чи є перспективною лінгвістична експертиза тексту як наукова галузь?

Завдання практичного характеру для самостійної роботи/ роботи на занятті

1. Ознайомтесь із сайтом Українського бюро лінгвістичних експертиз НАН України. URL : <http://lingvoexpert.org.ua/laws/> Яку роль виконує бюро та які послуги надає? Які справи для розгляду могли б Вас зацікавити і чому?

2. Ознайомтесь зі змістом статті за посиланням. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cd0j047jl5zo> та здійсніть:

- семантичну (сміслову) лінгвістичну експертизу тексту з метою виявлення в ньому характеру впливу на адресата (чи є у тексті ознаки двоякого тлумачення слів та висловлювань, чи містяться в мовленні досліджуваної особи публічні заклики (висловлювання) до певних дій, чи міститься в мовленні особи інформація позитивного або негативного характеру щодо певної фізичної або юридичної особи, чи є висловлювання особи фактичним твердженням або оціночним судженням?);

- синтаксичну експертизу тексту (які засоби увиразнення використано в тексті, які стилістичні фігури обрано з метою впливу на реципієнта?).

3. Подивіться відео «СБУ повідомила про підозру митрополиту УПЦ (МП) Павлу». URL : https://www.youtube.com/watch?v=3F8H_KJIDXU (5 хв). Наведіть конкретні слова і вислови, на основі яких судово-лінгвістична експертиза встановила, що Лебідь у своїх публічних виступах неодноразово ображав релігійні почуття українців, принижував погляди вірян інших конфесій і намагався сформулювати ворожі настрої до них, а також робив заяви, які виправдовували чи заперечували дії країни-агресора? Як працювали експерти і що вони аналізували?

4. Подивіться відео «Як захистити себе в публічному просторі?» <https://www.youtube.com/watch?v=BDwqPYnYVco>, проаналізуйте та зробіть висновки.

5. Ознайомтесь зі змістом статті «Змінилися правила лінгвістичної експертизи мовлення» (URL : <https://pravo.ua/zminylys-pravyla-linhvistychnoi-ekspertyzy-movlennia/>) згідно з рекомендаціями Мін'юсту.

6. Підберіть текст та здійсніть семантико-текстуальну експертизу відповідно до орієнтованого переліку питань, запропонованого у вказаній статті пункту 5.

Практичні заняття 4-5 **ТЕКСТ/ДИСКУРС – ОСНОВНІ ДОСЛІДНИЦЬКІ** **ОБ'ЄКТИ ФІЛОЛОГІЇ**

План

1. Текст і текстема: проблема дефініції.
2. Типологія текстових категорій.
3. Кореляція понять «текст» і «дискурс».
4. Дискурс – складний соціолінгвістичний феномен сучасного комунікативного середовища.
5. Типологія дискурсу.
6. Поняття художнього (прозового) дискурсу, дискурсу читача.
7. Когнітивний та комунікативний аспекти художнього (прозового) дискурсу.

Рекомендована література

1. Бацевич Ф. Типи дискурсів. *Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник*. Київ: Академія, 2004. С. 138-148.

2. Гудзь Н. Генезис поняття «ДИСКУРС» у сучасній лінгвістиці. *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка*. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград, 2012. Вип. 105. С. 442-445. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/7168/1/12gnogpd.pdf> (дата звернення: 06.09.2019).

3. Каліщук Д. До проблеми типології дискурсу. *Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2007. № 4 : Філологічні науки. С. 50-52.

4. Маслова Ю. Проблема трактування дискурсу в сучасній лінгвістиці. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія філологічна. Острог, 2012. Вип. 31. С. 67-70. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_31_21 (дата звернення: 04.10.2024).

5. Новоселецька С., Августюк М. Дискурс-аналіз як предмет міждисциплінарних досліджень. *Наукові записки*. Серія: Психологія і педагогіка. 2011. Вип. 17. С. 263-276. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Nznuoapp_2011_17_31.pdf

6. Приблуда Л. Художній дискурс: проблема інтерпретації. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2022.

Т. 33 (72). № 1. Ч. 1. С. 78-82. URL : https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/1_2022/part_1/14.pdf.

7. Фролова І., Омецинська О. Специфіка художнього дискурсу та його аспектів. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна*. Серія: Іноземна філологія. 2018. Вип. 87. С. 51-61. URL : <file:///C:/Users/User/Downloads/11132-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-21960-1-10-20180724.pdf>.

8. Шевченко І. В. Дослідження понять "дискурс" і "текст" у сучасній лінгвістиці. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Серія: Філологічні науки. Ніжин, 2014. Кн. 2. С. 284-287. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2014_2_59 (дата звернення: 06.11.2024).

9. Щербаківа А. Дискурс і текст як об'єкт лінгвістики. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. Серія: Філологічні науки. 2014. Кн. 2. С. 294-297. URL : [file:///C:/Users/User/Downloads/Nzfn_2014_2_61%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Nzfn_2014_2_61%20(1).pdf).

Питання для самоконтролю

1. Назвіть констатувальні чинники тексту, його межі та розміри.
2. Які типи текстів Вам відомі?
3. Які типи дискурсу Ви можете назвати?
4. Назвіть основні ознаки художнього дискурсу.
5. Як Ви розумієте поняття «дискурс читача»?.
6. Дайте визначення поняттю «ідіостиль письменника» – це...

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтесь зі статтею Я. Цимбал «Фактчекінг: п'ять легенд про наші 20-ті». *ЛітАкцент*. 09.01.2021. URL : <https://litakcent.online/2021/01/09/faktcheking-p-yat-legend-pro-nashi-20-ti/>.

2. Проаналізуйте, як цей текст змінюється у сприйнятті залежно від контексту, у якому він використаний:

- чи можна цей текст розглядати окремо від дискурсу?
- як ідеологія чи цілі комунікатора впливають на дискурс?

3. Наведіть приклади ідіостилу сучасного письменника (як результату мисленнево-мовленнєвої діяльності, яка відображає світосприйняття письменника, його авторську картину світу).

Практичне заняття 6

МЕТАФОРА – ФУНДАМЕНТАЛЬНА ОЗНАКА МОВИ

План

1. Логіко-філософський, логіко-психологічний, психологічний, лінгвістичний аспекти розгляду метафори.
2. Сучасний підхід до вивчення метафори (Дж. Лейкофф, М. Джонсон).
3. Когнітивна/концептуальна метафора.
4. Метафора і символ: спільне та відмінне. Символ як «текстовий ген» (Ю. Лотман).
5. Роль метонімії у мові та мисленні.

6. Метафора: необхідне знаряддя мислення чи перешкода для вираження й передачі думки?

Рекомендована література

1. Гапченко О. Когнітивні аспекти метонімії. *Українське мовознавство*. 2016. Вип. 1 (46). С. 53–65.
2. Еко У. Семантика метафори. *Роль читача. Дослідження з семіотики текстів* / пер. з англ. М. Гірняк. Львів : Літопис, 2004. С. 107-136.
3. Кравцова Ю. Типи і параметри метафоричних моделей. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2022. № 56. С. 66-70. URL : <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v56/14.pdf>.
4. Крimeць О. Метафора й метонімія як чинники творення й розвитку української технічної термінології. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Проблеми української термінології». 2010. № 675. С. 23–27.
5. Мукаржовський Я. Мова літературна і мова поетична. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 2002. С. 425-445.
6. Паршак К., Калиновська Я. Семантико-функційні характеристики концептуальної метафори в мові творів поетів-постмодерністів. *Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка: Літературознавство, мовознавство, фольклористика*. 2021. Вип. №1 (29). С. 24–26.
7. Сахнюк О. Теорії метафори. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологія. 2019. Вип. 6 (74). С. 30–33.
8. Якобсон Р. Лінгвістика і поетика. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 2002. С. 465-487.
9. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors we live by*. 2nd edition. Chicago: the University of Chicago Press, 2003. 276 p.
10. Ricoeur P. *Word, Polysemy, Metaphor : Creativity in Language. A Ricoeur Reader : Reflection and Imagination* /ed. by M. Valdés. Toronto and Buffalo : University of Toronto Press, 1991. P. 65-85.

Питання для самоконтролю

1. Метафора – всепроникний спосіб мислення та пізнання чи перешкода для вираження й передачі думки?
2. Як Ви розумієте теорію концептуальної метафори, запропоновану Д. Лейкоффом та М. Джонсоном? Дайте визначення та наведіть приклади концептуальної метафори з української поезії та публіцистики після 2014 р.
3. Дайте визначення: когнітивна метафора – це...?
4. Поясніть вислів Ю. Лотмана про символ як «текстовий ген» на прикладі конкретного художнього тексту.
5. Назвіть спільні та відмінні риси метафори і символу?
6. Метонімія – це факт мови чи мислення?

Завдання для самостійної роботи

1. Порівняйте вживання однієї концептуальної метафори (наприклад, *ВІЙНА — ЦЕ ХВОРОБА*) у двох різних жанрах: публіцистичному та художньому тексті.
2. Наведіть приклади метафор у мові сучасних мас-медіа.
3. Проаналізуйте (на вибір) поезію С. Жадана та визначте: які образи в поезії є метафорами, а які виконують функцію символів.
4. Випишіть приклади творення метафор та метонімії сучасними прозаїками та поетами.

Практичне заняття № 7

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВІ СЛОВА

План

1. Постмодернізм як явище глобалізації.
2. Формування масової культури та літератури як ознака глобалізації.
3. Вплив наслідків глобалізації на сучасний літературний процес в Україні.
4. Глобалізаційні процеси й національна ідентичність в сучасній літературі. Нове уявлення про літературу як сховище національних цінностей.
5. Вплив глобалізації на українську літературну мову.

Рекомендована література

1. Галич О. Документальна література в умовах глобалізації. *Галич О. Глобалізація і квазидокументальна література: монографія*. Рівне: Луганський національний університет ім. Т. Шевченка, видавець О. Зень, 2015. С. 5-16. URL: <https://surl.li/rsdoer>
2. Кропивко І. Вплив наслідків глобалізації на літературний процес в Україні та Польщі. URL: <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/138/139>.
3. Лімборський І. Weltliteratur за доби глобалізації: пошуки нової посткультурної ідентичності. *Слово і Час*. 2008. № 6. С. 3–10.
4. Лімборський І. Світова література і глобалізація. URL: <https://surl.li/caybcp>.
5. Лімборський І. Ситуація пост-просвітництва: глобалізація versus націоналізм. URL: <http://limborsky-66.ucoz.ru/publ/1-1-0-5>
6. Семигінівська Т. Вплив глобалізації на мову як аспект культури суспільства. URL: <https://tractatus.sumdu.edu.ua/Arhiv/2007-2/9.pdf>.

Питання для самоконтролю

1. Дайте відповідь на питання: «глокалізація» – це...
2. Назвіть причини формування глобалізаційних процесів?
3. Як глобалізаційні процеси вплинули на розвиток літератури?
4. Яка роль літератури у забезпеченні історичної пам'яті суспільства?
5. Як глобалізація впливає на українську літературну мову?

6. На Вашу думку, глобалізація сприяє розвитку української літератури/мови чи стає загрозою для національної ідентичності?

7. Чи порушують сучасні українські письменники у творах проблеми еміграції, цифрової культури, глобальні проблеми?

Завдання для самостійної роботи

1. Оберіть художній твір сучасного письменника (2000-2025 рр.) і проаналізуйте, як у ньому відображаються глобалізаційні тенденції:

– чи є в тексті запозичення з інших культур чи мов?

– як у творі поєднуються національні та глобальні елементи?

2. З'ясуйте, як глобалізація вплинула на розвиток української літературної мови та проаналізуйте вплив соціальних мереж і цифрової культури на мовлення молоді.

3. Наведіть приклади позитивних/негативних наслідків глобалізаційних процесів на розвиток мови та літератури.

Практичні заняття № 8-9 МЕРЕЖЕВА ЛІТЕРАТУРА ЯК РІЗНОВИД СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА СЛОВА

План

1. Мережева література: поняття, специфіка творення та сприйняття.
2. Співвідношення понять дигіталізована, дигітальна та мережева література.
3. Особливості мережевих творів.
4. Домінантні риси мережевої літератури.
5. Генеза нових жанрових форм мережевої літератури.
6. Мережева література: новий формат мистецтва слова чи загроза традиційній літературі?

Рекомендована література

1. Голобородько Я. Інсталяція жанру: роман-puzzle Іздрика. *Слово і Час*. 2009. № 6. С. 102-105.

2. Завадський Ю. Віртуальна література. Нарис типології та поетики: монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. 130 с.

3. Завадський Ю. До проблеми існування «мережевої літератури» в Україні: явища і терміни. *StudiaMethodologica*: альманах. зб. наук. праць з нагоди 70-річчя д-ра філол. наук, проф., акад. Академії вищої школи України Романа Гром'яка. Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. Вип. 19: Теорія літератури. Компаративістика. Україністика. С. 123-127.

4. Іщук Н. Візуальна поезія в сучасному літературному процесі. *Дивослово*. 2011. № 4 (649). С. 16-21.

5. Одаренко О. Простір розгалужених шляхів: знайомство з гіперлітературою. *Всесвіт*. 2003. № 9-10. С. 161-168.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні риси мережевої літератури?
2. Чим мережева література відрізняється від традиційної друкованої продукції?
3. Які жанри найпоширеніші в мережевій літературі?
4. Чи впливає платформа (блог, соціальні мережі, тощо) на спосіб побудови тексту?
5. Чи відрізняється взаємодія між автором і читачем в мережевій літературі та традиційній книзі?
6. Чи може мережева література претендувати на статус «високої» літератури?
7. Чи може мережева література повністю замінити друковану?
8. Чи може мережева література бути літературою майбутнього та чи можливий синтез традиційної та цифрової літератури в майбутньому?

Завдання для самостійної роботи

1. Оберіть одну з платформ для мережевої літератури (Telegram-канали, Facebook-есеї, блоги, інстапоезії тощо) і з'ясуйте:
 - які жанри там популярні;
 - які особливості текстів (форма, стиль, інтерактивність);
 - чи є відмінності між класичною та цифровою літературою.*Формат звіту:* коротка презентація на занятті.
2. Оберіть фрагмент мережевої літератури (поезія, блог, коротке оповідання) і проаналізуйте його за такими критеріями:
 - сюжет і структура (якщо є);
 - використання гіпертексту, мультимедійних елементів, інтерактивності;
 - особливості стилю та мови (емоційність, експресивність, сленг, меми тощо).
3. Ознайомтесь із інтерактивною книгою-коміксом С. Жадана «Бийся за неї» / книга-комікс-CD/. URL : <https://umka.com/ukr/catalogue/special-editions/serhiy-zhadan-sobaki-v-kosmose-byjsya-za-neji-book-comics-cd-fight-for-her.html>.

Практичні заняття № 10-11

ІНТЕРАКТИВНА ЦИФРОВА ЛІТЕРАТУРА.

ГРАФІЧНИЙ РОМАН У СИСТЕМІ МЕРЕЖЕВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

План

1. Інтерактивна цифрова література: гра чи мистецтво?
2. Основні риси інтерактивної цифрової літератури.
3. Графічний роман у цифрову епоху: нові форми наративу та візуального мистецтва.
4. Історія виникнення жанру графічного роману та його еволюція у сучасній мережевій літературі.
5. Художні та стилістичні особливості графічного роману.

6. Взаємодія вербального та невербального компонентів у графічному романі.

Рекомендована література

1. Підопригора С. Графічний роман як інтермедіальна проекція (на матеріалі роману «Діра» С. Захарова). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство) : збірник наукових праць* /за ред. О. Філатової. № 2 (20) жовтень 2017. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2017. С. 180-187.

2. Підопригора С. Українська графічна проза на шляху до популярності.
URL : https://www.ideo-grafika.com/ukrainian-grafiknovels/?fbclid=IwAR2Kf6UMfZ_QBEpbkjEmMEL3hkRyuY5wqmm1_AqD1TuZ8jBTMqDLVHi65Uo/.

Питання для самоконтролю

1. Чи змінюється роль письменника в умовах цифрової культури?
2. Як поєднання візуального та текстового компонентів змінює сприйняття літератури?
3. Чи можна вважати твори з соціальної мережі рівноправною частиною літературного процесу?
4. Яким чином читачі можуть вплинути на розвиток сюжету або змісту графічного роману?
5. Як цифрові технології розширюють межі оповіді?
6. Як читачі впливають на авторів у цифровому середовищі?

Завдання для самостійної роботи

1. Оберіть один із сучасних графічних романів (або веб-коміксів) і проаналізуйте його за такими критеріями:
 - сюжет і структура (лінійний чи нелінійний наратив);
 - візуальна стилістика та її зв'язок із текстом;
 - використання цифрових ефектів (анімація, інтерактивні елементи тощо).
2. Оберіть один із прикладів інтерактивної літератури (Twine-історія, видима новела, цифрова поезія) та проаналізуйте:
 - як читач може впливати на текст;
 - які мультимедійні засоби використання (звук, анімація, відео);
 - чи змінюється сприйняття літературного твору завдяки інтерактивності.
3. Напишіть коротку інтерактивну історію (оповідання, поезію, комікс) у цифровому форматі (можливі платформи: Google Slides (для нелінійного оповідання), Twine, Canva (для коміксів).

Практичне заняття № 12
«ДІРА» С. ЗАХАРОВА, С. МАЗУРКЕВИЧА –
УКРАЇНСЬКИЙ ГРАФІЧНИЙ РОМАН

План

1. Жанрова специфіка твору С. Захарова, С. Мазуркевича «Діра».
2. Роль факту, документу в графічному романі.
3. Взаємодія вербального та невербального компонентів у творі.
4. Стильові домінанти графічного роману.

Рекомендована література

1. Белічко Н. Графічна література: визначення, історія, складові. *Збірник наукових праць «Українська академія мистецтва»*. Київ, 2021. Вип. 30. С. 29-37.
2. Колесник О. Поетика графічного роману: синтез мистецтв та транспозиція. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. 2013. Вип. 31. С. 301-306.
3. Підопригора С. Графічний роман як інтермедіальна проекція (на матеріалі роману «Діра» С. Захарова). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство) : збірник наукових праць* / за ред. О. Філатової. № 2 (20) жовтень 2017. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2017. С. 180-187.
4. Махно В. Література і війна. URL: <https://zbruc.eu/node/102615>.
5. Підопригора С. Українська графічна проза на шляху до популярності. URL : https://www.ideo-grafika.com/ukrainian-grafiknovels/?fbclid=IwAR2Kf6UMfZ_QBEpbkjEmMEL3hkRyuY5wqmm1_AqD1TuZ8jBTMqDLVHi65Uo/.
6. Удовиченко Л. Специфіка мови графічного роману Сергія Захарова «Діра». URL : <https://bibliotekanauki.pl/articles/38162607>.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення жанру графічного роману та сформулюйте, які його риси проявляються у творі «Діра» С. Захарова, С. Мазуркевича.
2. Проаналізуйте, як документальний матеріал інтегрується у художню структуру (через сюжет, діалоги, візуальні деталі).
3. Які документальні епізоди, засновані на реальних подіях, свідченнях, власному досвіді автора, Вам запам'яталися?
4. Чи можна повністю зрозуміти «Діру» С. Захарова, С. Мазуркевича читаючи лише текст / розглядаючи лише зображення?
5. Які стильові домінанти роману «Діра» С. Захарова, С. Мазуркевича Ви можете назвати?

Завдання для самостійної роботи

1. Оберіть 3-4 сторінки «Діри» С. Захарова, С. Мазуркевича та проаналізуйте:

– як текст і зображення взаємодіють (доповнюють, дублюють чи контрастують одне одного);

– які художні ефекти створює таке поєднання.

2. Створіть схему взаємодії вербального та візуального рядів у ключовому епізоді («перехід» між кадрами, розташування реплік, деталі зображення).

Практичні заняття № 13-14

ЛІТЕРАТУРА (3) ВІЙНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ СТУДІЙ ТРАВМИ/ПАМ'ЯТІ

План

1. Мілітарна література: основні поняття, тенденції розвитку.
2. Історія дослідження мілітарної літератури в науково-теоретичному дискурсі.
3. Візуалізація війни в сучасній українській поезії. Творчі пошуки поетів-комбатантів/поетів-невійськових:
 - а) знакові поетичні збірки та автори;
 - б) основні мотиви та концепти воєнної поезії.
4. Аналіз поетичних творів про війну.

Рекомендована література

1. Маленко О. Риторика війни в сучасному українському поетичному дискурсі . Український світ у наукових парадигмах : зб. наук. пр. [редкол.: О. О. Маленко (голов. ред.) та ін.]. Харків : ХІФТ, 2016. Вип. 3. С. 105-113.
2. Охріменко М. Популяризація сучасної української воєнної літератури у бібліотеках області (соціологічне дослідження). URL: <https://library.kr.ua/wp-content/uploads/2024/08/pulsuvlit.pdf>.
3. «Поезія без укриття». Про біль і незламність. URL: <https://litgazeta.com.ua/poetry/poeziia-bez-ukryttia-pro-bil-i-nezlamnist/>.
4. Пастух Т. Поезія в час війни. URL: <https://zbruc.eu/node/112014>; <https://zbruc.eu/node/112646>; <https://zbruc.eu/node/113426>.
5. Поліщук Я. Гібридна топографія. Місця й не-місця в сучасній українській літературі. Чернівці: Видавництво 21, 2018. 272 с.
6. Поліщук Я. Реактивність літератури. Київ: Академвидав, 2016. 192 с.
7. Пухонська О. Літературний вимір пам'яті. Київ: Академвидав, 2018. 304 с.
8. Сливинський О. Словник війни: від сміття до складу URL: <https://chytomo.com/slovnyk-vijny-vid-smittia-do-skladu/>
9. Урись Т. Дискурс війни в сучасній українській поезії. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 5 (11). С. 246-259. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/111469752.pdf>.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю «мілітарна література».

2. У чому полягає відмінність мілітарної літератури від воєнної, фронтової, героїко-патріотичної?

3. Назвіть знакові поетичні збірки про війну та їх авторів (поетів-комбатантів/поетів-невійськових).

4. Назвіть основні мотиви та концепти воєнної поезії.

Завдання для самостійної роботи

1. Складіть коротку таблицю тенденцій розвитку мілітарної літератури в Україні у XX–XXI ст. (із виокремленням ключових періодів: визвольні змагання, Друга світова, Афганістан, війна на Донбасі, повномасштабне вторгнення).

2. Проведіть мікродослідження: як подається тема війни в публічному дискурсі (проаналізуйте 2–3 матеріали з медіа/платформ, де обговорюється військова література).

3. Назвіть приклади гібридних жанрів (поетичний репортаж, есеїстика з елементами художнього тексту) про війну.

4. Підготуйте презентацію на тему: «Поезія війни як свідчення й катарсис: сучасні голоси українського фронту».

Практичні заняття № 15-16 ДИСКУРС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В СУЧАСНІЙ МІЛІТАРНІЙ ПРОЗІ

План

1. Жанрове різноманіття української воєнної прози. Взаємопроникнення жанрів та утворення гібридних жанрів.

2. Художнє письмо як терапевтична практика висловлювання власного травматичного досвіду: солдатські байки («побрехеньки») А. Мероника «Сьома рота: сміх і сльози»: белетризація досвіду.

3. Роль художньої літератури у збереженні/формуванні колективної пам'яті: жанрово-стильова специфіка, проблематика книги А. Чапая «Не народжені для війни».

Рекомендована література

1. Аргірова Г., Мимрук О. Після вибухів антивоєнні книжки втратили релевантність. Письменник про майбутнє сучукрліт. *Читомо*. 2022. 08 травня. URL: <https://chytomo.com/pislia-vybukhiv-antyvoienni-knyzhky-vtratyly-relevantnist-ukrainski-pysmennyyky-pro-majbutnie-suchukrlit/>.

2. Кириленко Н., Сердюк К. Гуманістичний дискурс сучасної української мілітарної прози. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 26. Т. 1. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/26/part_1/51.pdf.

3. Лакінський Є. «Звичайні люди з автоматами»: нова книжка Чапая про тих, хто й гадки не мав брати до рук зброю. *TEXTY.ORG.UA*. 2025. 20 червня. URL: <https://texty.org.ua/articles/115330/zvyhajni-lyudy-z-avtomatamy-nova-knyzhka-chapaya-pro-tyh-hto-j-hadky-ne-maly-braty-do-ruk-zbroyu/>.

4. Рудійко І. Гармати і музи: як війна змінює літературні жанри. *Культура*. 2023. 03 липня. URL: <https://tyzhden.ua/harmaty-i-muzy-iak-vijna-zminiuiie-literaturni-zhanry/>.

5. Слапчук В. Війна як дискурс. *ЛітАкцент*. URL: <http://litakcent.com/2015/02/17/vijna-jak-dyskurs/>.

6. Чорний І., Терещенко Л. Тема російсько-української війни в літературному дискурсі. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 2 (20). С. 469-478. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/9587/9640>.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть жанрові форми літературної репрезентації війни.
2. Які новітні гібридні жанрові форми літератури про війну Вам відомі?
3. Назвіть жанрово-стильові домінанти книг А. Мероника «Сьома рота: сміх і сльози» та А. Чапая «Не народженні для війни».
4. Які проблеми порушено у книзі А. Чапая «Не народженні для війни».
5. Які функції пам'яті в контексті війни? Яку роль відіграє література у збереженні/формуванні колективної пам'яті?

Завдання для самостійної роботи

1. Випишіть приклади гумору, іронії та сарказму у зображенні воєнного досвіду у книзі «Сьома рота: сміх і сльози». А. Мероника.
2. Простежте, як у книзі А. Чапая «Не народженні для війни» поєднано публіцистичність і художність (відповідь підкріпіть цитатами).
3. Висловіть свою думку на питання: «Чи може художня література бути рівнозначним інструментом збереження колективної пам'яті поряд з історичними документами?».

Практичні заняття № 17-18 РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА У ФОКУСІ ЛІТЕРАТУРИ НОН-ФІКШЕН

План

1. Вербалізацій війни у жанрах спогадів, свідчень очевидців, меморіальних збірок, щоденникових записів, есеїстиці, репортажистичі: загальний огляд.
2. Фіксація російсько-української війни у літературі нон-фікшен (поєднання фактів і художніх засобів, емоційна достовірність і відмова від «холодної хроніки», етичний аспект у відтворенні травматичних подій):
 - а) А. Мероник «24.02. Щоденник війни» – документальність, відсутність художнього прикрашання у фіксації перших місяців повномасштабного вторгнення;
 - б) В. Вакуленко-К «Я перетворююсь... Щоденник окупації. Вибрані вірші» – документальне свідчення окупації, поєднання поетичного й щоденникового письма;
 - в) М. Кривцов «На мінному полі пам'яті. Щоденники, есеї, оповідання» – тема пам'яті та її вразливості під час війни.

3. Роль літератури нон-фікшен у збереженні/формуванні колективної пам'яті.

Рекомендована література

1. Корнієнко Н. Максим Кривцов: Я мав жахливу мрію – ходити по Києву з автоматом. Читомо. 19.04.2023. URL: <https://chytomo.com/maksym-kryvtsov-ia-mav-zhakhlyvu-mriiu-khodyty-po-kyievu-z-avtomatom/>.

2. Коцарев О. Володимир Вакуленко-К. «Я перетворююсь... Щоденник окупації. Вибрані твори. Критика. 2024. № 1-2. URL: <https://krytyka.com/ua/reviews/ia-peretvoriuius-shchodennnyk-okupatsii-vybrani-virshi>.

3. Кузьменко Ю. Українці за 3 тижні розкупили весь наклад щоденника Володимира Вакуленка, якого вбили військові РФ. Суспільне. Культура. 30.09.2023. URL: <https://suspilne.media/culture/583931-ukrainci-za-3-tizni-rozkupili-ves-naklad-sodennika-volodimira-vakulenska-akogo-vbili-vijskovi-rf/>.

4. На Книжковому арсеналі презентували книжку Володимира Вакуленка-К. «Я перетворююсь... Щоденник окупації. Вибрані вірші». PEN Ukraine. 23.06.2023. URL: <https://pen.org.ua/na-knyzhkovomu-arsenali-prezentuvaly-knyzhku-volodymyra-vakulenska-k-ya-peretvoryuyus-scshodennnyk-okupaciyi-vybrani-virshi>.

5. Русіна О. Стежка, якою ти прямуєш до іншого світла. Чого нас навчив Володимир Вакуленко-К. Читомо. 22.06.2023. URL: <https://chytomo.com/stezhka-iakoiu-ty-priamuiesh-do-inshoho-svitla-volodymyr-vakulenko-ta-joho-spadok/>.

Питання для самоконтролю

1. Чи можна нон-фікшен назвати «літературою», а не лише документом?
2. Чи має автор право на художню обробку травматичних спогадів?
3. Чи можна нон-фікшен про війну вважати повноцінним джерелом історії?
4. Як твори нон-фікшен впливають на сприйняття війни читачем?
5. Чи здатна література нон-фікшен змінювати колективну пам'ять суспільства?
6. Чи має автор право на художнє переосмислення подій, які ще тривають?

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте, як війна вербалізується у різних типах художньої літератури й нон-фікшн жанрів та визначте спільні тематичні домінанти та жанрові відмінності.
2. Проаналізуйте, як автори нон-фікшен текстів працюють із часовою перспективою: чи вони описують події «по гарячих слідах», чи з відстані часу? Як це впливає на тональність та інтерпретацію?

3. Виділіть у тексті твору (на вибір), запропонованого у плані практичного заняття, цитати, які передають емоційний стан автора, фіксують факти війни, містять символічні або метафоричні образи.

4. Напишіть есе (1–2 сторінки) за темою: «Мій досвід читання тексту про війну: емоційний, етичний і пізнавальний виміри».